

Työllistymiseen liittyviä kysymyksiä

Yksi kaikkein vaikeimmista maahanmuuttajan kokemuksista on työttömyys. Huolimatta yhteiskunnan tarjoamasta korkeasta sosiaaliturvasta vain hyvin pieni prosentti maahanmuuttajista on tyytyväisiä asemaansa työttömänä.

Työllistymisongelma - se tosi seikka, että maahanmuuttajan ammatillisia taitoja ei tarvita suomalaisessa yhteiskunnassa - synnyttää tilanteen, jossa maahanmuuttaja on jatkuvasti riippuvainen sosiaalitoimistosta. Samalla se tietystä määrin riistää maahanmuuttajan vapautta, kaventaa hänen tarpeitaan ja rajoittaa hänen mahdollisuuksiaan. Erityisesti tämä koskee työikäisiä ihmisiä sekä nuoria, jotka ovat juuri astumassa työelämäänsä. Kaikki tämä johtaa myös henkiseen pahoinvointiin. Eläminen kauan aikaa ilman työtä vakiinnuttaa ihmisen tietyllä tavalla työttömän asemaan. Ihmiselle syntyy jonkinlainen tottumus siihen olotilaan ja silloin yleensä laskee hänen aktiivisuutensa hakea työtä.

Mitä työnhakua suunnittelevan maahanmuuttajan on hyvä tietää?

1. Työnhakustrategiat Suomessa eroavat hyvin vähän työnhakustrategioista muissa maissa. Työtön on työtön kaikkialla.
2. Maahanmuuttajan työnhakuprosessi tapahtuu kovemmin ehdoin kuin maan omien kansalaisten (kts. alemmaa olevaa kohtaa 'Tyypillisiä työllistymistä estäviä tekijöitä').
3. Oma työllistymistä suunniteltaessa on ensiarvoisen tärkeää vahvistaa omaa motivaatiotaan saada työtä. Voi esimerkiksi sanoa itselleen: 'Minun on pakko saada työtä, että voin olla taloudellisesti riippumaton'.

Jos tässä suhteessa ilmenee pienintäkään epäilystä asiasta, kuten esimerkiksi: 'Pelkään kovasti menettäväni tukirahat, vaikka haluan tosiaan päästä työhön'. Tällöin työn saaminen saattaa viivästyä moniksi vuosiksi. Jatkuva pelko menettää työttömyysavustus pienen palkan takia voi pysyvästi haitata aktiivista työnhakua.

Uudessa yhteiskunnassa nopeaan työllistymiseen ja hyviin ansioihin voi luottaa vain korkeasti koulutettu hyvin suomea ja muita kieliä osaava sekä tietotekniikan hallitseva ammatti-ihminen, jolla on todistukset omista taidoistaan.

Maahanmuuttajien kanssa käydyistä keskusteluista on selvinnyt, että vakituinen korkeapalkkainen työ on vain niillä maahanmuuttajilla, jotka ovat olleet valmiita menemään läpi tuulen ja tuiskun. He ovat siis olleet valmiit kokemaan kaikki ne koettelemukset, jotka alkavat suomalaisen työnantajan heillä olevien ammatillisten taitojen vähättelemisestä ja jatkuen tämän ammatillisen auktoriteetin tunnustamiseen.

4. On välttämätöntä arvioida realistisesti omat ammattiin, ikään ja persoonallisuuteensa liittyvät mahdollisuudet.

On esitettävä itselleen kysymys: 'Mikä on minun ammattini ja mihin minä itse asiassa olen kykenevä?' Sitten vain täytyy alkaa toimia oman rehellisen arvionsa mukaisesti. Pitää opiskella suomalaista työmarkkinasysteemiä, tehdä yhteistyötä työvoimatoimiston työntekijöiden kanssa (työvoimatoimisto), oppia muiden kokemuksista, luoda kontakteja, olla tekemisissä suomalaisten kanssa ja täydentää kaikin mahdollisin keinoin omia tietojaan työllistymiseen liittyvistä asioista. Vierivä kivi ei nimittäin sammaloidu!

5. Kannattaa huomioida, että työvoimatoimisto järjestää kursseja, joilla annetaan neuvoja, kuinka täyttää työnhakuun liittyvät asiapaperit: työhakemus (työhakemus), ns. mainoskirje (omakuvaus) sekä luettelo ansioista

(ansioluettelo tai ns. curriculum vitae (lat.) - elämän polku).

On välttämätöntä kirjoittaa nämä asiapaperit ensin omalla äidinkielellään ottaen huomioon kaikki työnantajalle tärkeät nyanssit ennen kuin kirjoittaa ne suomen kielellä.

Työvoimatoimiston kursseilla opiskelijoille annetaan tietoja työhausta ja siitä, kuinka tulee käyttäytyä keskusteltaessa työnantajan kanssa. Joskus tehdään psykologisia testejä, joilla testataan työnhakijan sopivuutta työyhteisöön.

6. Toisinaan maahanmuuttajalle annetaan mahdollisuus saada työtä, joka ei vastaa hänen koulutustaan.

Silloin pitää käyttää hyväkseen mahdollisuus oppia uusia asioita tai laajentaa omia ammatillisia tietojaan. Mitä enemmän ihminen osaa ja tietää sekä mitä laajemmat ovat hänen mahdollisuutensa ammatillisessa mielessä, sen suuremmalla todennäköisyydellä hän löytää itselleen hyvän työpaikan. Jokainen ihminen kuitenkin itse puntaroi, miten käyttäytyy, ja arvioi kunkin tilanteen omien käsitystensä mukaisesti.

Jos maahanmuuttaja suostuu vastaanottamaan työtä, joka ei vastaa hänen koulutustaan, voi siitä olla hänelle seuraavanlaista hyötyä:

- maahanmuuttaja tutustuu hänelle uuteen alaan suomalaisessa yhteiskunnassa
- hän saa uusia kontakteja
- hän saa mahdollisuuden kokeilla omaa fyysistä tai psyykkistä kestävyyttään jollain uudella alueella
- hän saa kieliharjoittelua

Neuvo: Maahanmuuttaja ei saa pitää omaa asemaansa työttömänä pysyvänä ilmiönä, vaan ainoastaan väliaikaisena olotilana.

Tyypillisiä syitä, jotka ehkäisevät maahanmuuttajan työllistymistä

1. Heikko suomen kielen taito.
2. Kielitaidottomuus yleensä, sillä englanti on esimerkiksi työkielenä joillakin työpaikoilla, koska monet suomalaiset taitavat hyvin englantia.
3. Olemattomat tiedot suomenkielisestä ammattiterminologiasta.
4. Tietoteknisten taitojen puute.
5. Hyödyllisten kontaktien puuttuminen.
6. Puutteelliset tiedot systeemeistä ja tavoista suomalaisessa työelämysuhteissa.
7. Tietämättömyys oikeus- ja hallintojärjestelmistä.
8. Maahanmuuttajan oma passiivisuus ja pessimismi.

Nämä esteet voidaan poistaa omalla aktiivisella uskolla työnsaannin mahdollisuuksiin. Ihminen voi käydä erilaisia kursseja ja hankkia itselleen tietoja suomalaisesta yhteiskunnasta. Lisäksi hänen täytyy koko ajan tehdä työtä oman itsensä kanssa.

Maahanmuuttajalla on siis oltava tarkka käsitys objektiivisista syistä, jotka voivat olla esteenä hänen työllistymiselleen.

Käytännössä työnantajat ovat kuitenkin työmarkkinoiden toimitusjohtajia huolimatta siitä, että Suomen valtion virallinen politiikka tähtää maahanmuuttajien sijoittumiseen työelämään. Mikäli suomalaisella ja maahanmuuttajataustaisella työttömällä on kummallakin ihan samanlainen ammattitaito, antaa työnantaja kuitenkin etusijan suomalaiselle palkatessaan uutta työntekijää, vaikka maahanmuuttaja osaisikin erinomaisesti suomea. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että työelämän ovet tulevat aina olemaan maahanmuuttajalle kiinni.

Monet työnantajat haluavat kuitenkin palkata maahanmuuttajia, mikäli se on heidän kannaltaan edullista. Työnantaja saattaa tällöin käyttää hyväkseen maahanmuuttajan äidinkieltä tai yrityskontakteja tämän synnyinmaassa.

Kuten on jo aikaisemmin mainittu, ovat työnantajan ennakkoluulot (**ennakkoluulo**) usein esteenä maahanmuuttajan työllistymisessä. Voidaan epäillä, että maahanmuuttaja on epärehellinen, aikaansaamaton, vastuuntunnoton tai aloitekyvytön. Työnantaja ei yksinkertaisesti halua itselleen ylimääräisiä ongelmia opettaakseen tai kasvattaakseen maahanmuuttajaa. Eri kulttuureihin kuuluminen saattaa joskus johtaa tilanteisiin, joissa toisia ei aina ymmärretä.

Edellä kuvattua asiaa voidaan valaista seuraavalla esimerkillä. Eräs korkeakoulututkinnon suorittanut, kotoutumiskursseilla opiskellut nuori maahanmuuttaja sai harjoittelupaikan eräästä kuljetusfirmasta. Kuultuaan työnantajaltaan, mitä on tehtävä, hän ryhtyi heti kirjoittamaan tietokoneella vaadittuja asiakirjoja, joissa ilmeni kuitenkin heti monia epäselvyyksiä ja ongelmia. Hän huomasi, että firman kaikki muut työntekijät olivat hyvin kiireisiä omissa töissään, joten hän ei kysymyksineen rohjennut kääntyä heidän puoleen, vaan päätti selviytyä kaikesta yksin. Mutta koska hänellä ei ollut kokemusta hänelle annetuista töistä, edistyi työn tekeminen tietysti hyvin hitaasti ja virheitäkin sattui. Toisinaan kuitenkin harjoittelija kääntyi arasti kysymyksineen kollegoidensa puoleen uudella työpaikallaan. Nämä antoivat hänelle vastauksia enemmän tai vähemmän ystävällisesti riippuen siitä, miten he itse suhtautuivat maahanmuuttajaan keskuudessaan. Nuori harjoittelija alkoi lopulta tuntea itsensä ylimääräiseksi työyhteisössä ja päätyi ajatukseen omasta hyödyttömyydestään, mikä aiheutti hänelle stressiä.

Harjoittelu työpaikalla päättyi suurin piirtein tällaiseen työnantajan antamaan lausuntoon:

Harjoittelija N on tasapainoinen ja rauhallinen, konflikteja hänellä ei ollut toisten työntekijöiden kanssa, hän ei kuitenkaan osoittanut aktiivisuutta eikä oma-aloitteisuutta työssään.

Tämä esimerkki tuotiin tähän elävästä elämästä - keskustelusta tämän nuoren maahanmuuttajanaisen kanssa. Hänen taustansa omassa kotimaassa oli ollut seuraavanlainen: suoritettuaan korkeakoulututkinnon hän sai työtä insinöörinä ja perehtyessään tähän työhönsä hän saattoi aina pyytää työasioissa neuvoja toisilta työntekijöiltä ilman mitään ongelmia. Hänen kollegansa opastivat häntä mielellään; toisinaan he toruivat häntä virheistä, joita tietysti sattui silloin tällöin, mutta moittiminen ei ollut loukkaavaa.

Suomalaisessa uudessa työyhteisössä maahanmuuttajan olisi ilmeisesti pitänyt olla oma-aloitteisempi keskustellessaan työnantajan kanssa. Hänen olisi varmaan pitänyt ottaa työnantajalta selville, keneltä ja kuinka usein asioita voi kysellä. Lisäksi hänen olisi pitänyt selvittää itselleen oma asemansa uutena työntekijänä, jolle muiden apu on todella tarpeen. Hänen olisi pitänyt voittaa epävarmuutensa ja unohtaa kiihtymyksensä sekä kääntyä toisten työntekijöiden puoleen tunnustaen avoimesti, että hän tarvitsee heiltä ehdottomasti apua. Yleensä suomalaiset reagoivat toisen ihmisen vilpittömyyteen. Tosin toisinaan voi huomata sellaista suhtautumista, että suomalaiset kollegat eivät kiirehdi jakamaan toisille omia tietojaan, jotta he siten eivät itse tekisi itselleen kilpailijoita. On myös ollut sellaisia tapauksia, että maahanmuuttajan työssään tekemiä virheitä on suomalaisten taholta pidetty lopullisena tuomiona hänen kyvyttömydestään kyseiseen työhön, vaikka samaan aikaan maahanmuuttaja on itse sitä mieltä, että hän pystyy suoriutumaan täysin annetuista työtehtävistä. Edellä kerrotut tapaukset eivät ole keksittyjä - niitä tavataan joka päivä maahanmuuttajien elämässä. Näitä esimerkkejä ei anneta tämän kirjan sivuilla sen vuoksi, että maahanmuuttaja nostaisi kätensä pystyyn ja sopeutuisi rooliinsa työttömänä. Jokaisella meistä oli, on ja tulee olemaan omat myönteiset ja kielteiset kokemuksensa. Täytyy vain oppia analysoimaan ne ja opetella ajattelemaan positiivisesti

yrittäen saada jotain hyötyä jopa negatiivisistakin kokemuksista.

On kaikkein tärkeintä, että ei vaivu epätoivoon, kun on kärsinyt tappion elämässään. Kaikkein pahinta on turvautua aggressiivisuuteen, sillä juuri se häiritsee ymmärtämistä vaikeissa tilanteissa, kun erilaiset mentaliteetit kohtaavat toisensa.

Käyttäytyminen työyhteisöissä on erilaista eri kulttuureissa. Kuinka sitä voisi tarkkailla? Tehkää havaintoja ja kyselkää tutuilta suomalaisilta, kuinka toimia eri tilanteissa ja mitä kysymyksiä voi esittää ja mitä ei. Älkää pelätkö näyttävänne naiivilta; kyllä teitä ymmärretään. Käytännössä on monta kertaa nähty, kuinka mielellään maahanmuuttajalle kerrotaan, miten suomalainen toimii eri tilanteissa. Kun korostatte toisen ihmisen merkitystä ja omissa silmissänne kohotatte hänet, voitte saada häneltä apua ja neuvoja ollessanne ikään kuin vieretysten.

Eräs venäläinen maahanmuuttajanainen, joka oli yli kymmenen vuoden aikana saavuttanut huomattavaa menestystä työskennellessään yhdessä suomalaisten kanssa, kertoi siitä, kuinka vaikeaa hänen on tehdä työtä suomalaisessa työyhteisössä. Hän joutuu tekemään viisinkertaisen työmäärän verrattuna keskivertosuomalaiseen täyttäessään asiapaperit virheettömästi suomeksi. Kuinka usein ovatkaan hänen omasta mielestään harmittomat vitsit aiheuttaneet väärinymmärryksiä ja loukkauksia! Ja millaista painetta hän onkaan joutunut kokemaan 'lannistaakseen oman luontonsa!' Hän sanoo, ettei hänestä koskaan tule suomalaista. Se ei todellakaan ole edes mahdollista. Mutta ehkä tämä tosiseikka kannattaa antaa myös niiden ihmisten ymmärtää, joiden kanssa me elämme. Ei riitä, että perehtyy eri tapoihin ja perinteisiin sekä opettelee suomen kielen, vaan täytyy myös kaikissa tilanteissa toimia opitun mukaisesti. Täytyy sopivan tilaisuuden tullen tuoda oma itsensä esiin. Ei kannata kehittää itselleen kompleksia omasta arvottomuudestaan - siitä, että ei ole samanlainen kuin suomalainen. Samalla, kun kunnioittaa toisia ihmisiä, täytyy kunnioittaa myös itseään ja antaa muiden ymmärtää, että

minunkin mentaliteettiani pitää arvostaa. Tällainen asetus synnyttää kanssakäymisen taidon oppimista molemmin puolin.

Seuraavassa kappaleessa puhumme vähän maahanmuuttajamiesten työttömyydestä. Miksi? Venäjältä, Afrikan maista ja Serbiasta kotoisin olevat maahanmuuttajamiehet kärsivät paljon pahemmin työttömyydestä kuin naiset. Kulttuuriperinteen mukaisesti miesten rooli nähdään näissä maissa elättäjänä, jolla on vastuu perheen taloudellisesta hyvinvoinnista. Nainen suhtautuu kevyemmin omaan työttömyyteensä, koska hänen fyysinen ja emotionaalinen aktiivisuutensa on kohdistunut perheeseen ja usein myös oman itsensä kehittämiseen. Naisen on helpompi löytää itselleen mielekästä tekemistä ja samalla siten poistaa omaa jännittyneisyyttään. Työtön mies pitää omat tunteet sisällään ja kärsii omasta tilanteestaan yksin. Maahanmuuttajaperheissä, joissa sekä mies että vaimo ovat työttömiä, syntyy hyvin usein konflikteja, molemminpuolista moittimista ja jumittumista vain omiin oikeuksiin. Naisen on otettava huomioon, että vaikka hän itse pystyy henkisesti mukautumaan työttömyystilanteeseen, niin työttömälle miehelle tilanne on hyvinkin ahdistava.

Käytännössä miehen on helpompi sijoittua työmarkkinoille kuin naisen. Hänen ei ole vaikeaa löytää itselleen työtä, mikäli hän yrittää riittävästi. Naisen valtava aktiivisuus auttaa häntä kuitenkin työllistämään itsensä miestä paremmin. ”Nähtävästi naisen luontainen taito sopeutua suojelemaan perhettään sekä kestämaan suurta painetta ja stressiä auttaa häntä nopeammin löytämään yhteisen kielen muiden kanssa ja määrittelemään siten ’pelisäännöt’ uudessa paikassa.” (Päivi Parkkinen, maahanmuuttajaosaston päällikkö, Helsinki)

Maahanmuuttajamiesten on otettava huomioon, että sellaiset alat kuten elektroniikka ja sähkötekniikka

tietotekniikka, metalliteollisuus ja rakentaminen tarvitsevat ennen kaikkea varsinaisia ammatti-ihmisiä. Ei ole lainkaan vaikea huomata, että juuri näitä ammattialoja edustavat maahanmuuttajamiehet pystyvät työllistymään Suomessa.

On yleisesti tiedossa, että Suomi houkuttelee maahan tietotekniikkaan erikoistuneita ihmisiä Venäjältä, Virosta, muualta Euroopasta sekä Intiasta. Tämä tarkoittaa sitä, että niitä työpaikkoja voivat hakea myös tälle alalle koulutetut maahanmuuttajat. Työllisyysongelmasta puhuttaessa voidaan maahanmuuttajille tuoda tiedoksi, että ennusteiden mukaan 20-30 (jo 10 vuoden, suom. huom.) vuoden kuluttua tulee Suomessa olemaan vapaita työpaikkoja noin 200 000, koska suuri väestömäärä on jäämässä eläkkeelle ja näistä paikoista voidaan täyttää vain puolet maan omilla nuorilla ihmisillä. Lisäksi kysymys ei oikeastaan ole työkäisten määrästä, vaan pikemminkin laadusta (tiedot ovat lehdestä Северный торговый путь, Pohjoinen kauppatie).

Saatuun itselleen tällaista tietoa maahanmuuttajalla on syytä optimismiin, joka on erinomainen virike lähteä hakemaan työtä ja joka toimii myös motivaationa täydentää omia ammatillisia taitoja tai aloittaa uudelleenkoulutus. Erityisesti nuorten maahanmuuttajien on otettava tämä huomioon, koska työmarkkinoilla voi menestyksekkäästi kilpailla vain, jos ihminen on saanut laadukkaan koulutuksen.

Meidän täytyy myös tajuta, että maahanmuuttajatyöntekijöihin kohdistuvat vaatimukset ovat selkeästi tiukemmat kuin ne, mitä asetetaan suomalaisille. Meidän virheemme ja vikamme sekä koko käytöksemme arvioidaan ihan eri skaalalla. Vasta saavutettuaamme meitä ympäröivien ihmisten luottamuksen me voimme laskea sen varaan, että tulevaisuudessa meitä ymmärretään ja kunnioitetaan suomalaisten taholta.

Yrittäjyys on yksi tärkeimmistä työllistymisen keinoista

Kun puhuu maahanmuuttajien kanssa ja pohdiskelee työhön pääsemistä, voi havaita, että heillä on kaksi täysin vastakkaista näkemystä työnsaantimahdollisuuksista suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhtäältä saattaa maahanmuuttaja olla toisinaan niin hämmentynyt ja tuntea itsensä niin epävarmaksi uudessa yhteiskunnassa, että hän ei edes ajattele työtä, vaan on suostuvainen elämään tukien varassa. Toisaalta maahanmuuttaja tuo hyvin usein esiin oman halunsa perustaa oma yritys, koska hän kokee työn hakemisen hyvin tuloksettomana toimintana. On valitettavaa, että nämä ihmiset eivät vain useinkaan tiedä, mistä pitäisi aloittaa.

Työministeriö on julkaissut esitteen, jonka nimi on Учредить мне предприятие? (Perustaisinko oman yrityksen?) Siinä on maahanmuuttajille paljon tietoa yrittäjyydestä Suomessa. Se on tarkoitettu niille maahanmuuttajille, joille on jo syntynyt idea omasta yrityksestä vaihtoehtoisena mahdollisuutena työllistää itsensä.

Esite sisältää tietoa seuraavista asioista:

- yrittäjyyden yleiset peruspiirteet
- maahanmuuttajan yrittäjyys
- yrityksen perustamiseen liittyviä tehtäviä ja vaatimuksia
- yritysten neuvontapalvelut ja tukimuodot
- kansantalous Suomessa

Tätä esitettä voi tilata Työministeriöstä tai kirjastoista.

Yllämainittuun voi vielä lisätä, että on moniakin syitä, joiden vuoksi kaikista maahanmuuttajista ei voi tulla yrittäjiä, mutta heidän joukossaan on toki sellaisiakin ihmisiä, jotka eivät voi edes kuvitella tällä hetkellä sitä, millaisia potentiaalisia mahdollisuuksia heillä oikeastaan on.

Neuvo: Jos olette sitä mieltä, että teidän suomen kielen taitonne on riittävän hyvä, kannattaa yrittää päästä opiskelemaan yrittäjäkurssille. Tällaisia kursseja järjestetään usein sekä suomalaisille että maahanmuuttajille. Niillä annetaan hyödyllisiä tietoja toiminnasta liike-elämässä.

Jo teillä on jo jokin idea, yrittäkää ensin kehitellä sitä vaikkapa vain itseksenne. Lukekaa kuitenkin alan kirjallisuutta! Kääntykää lähimmän työelämä- ja elinkeinokeskuksen eli TE-keskuksen puoleen halutessanne konsultaatiota (TE-keskus)(paras paikka lienee kunnallinen yrittäjyysneuvonta, suom. huom.)!

Neuvontapalvelut tällaisissa keskuksissa ovat ilmaisia sellaisille ihmisille, jotka ovat perustamassa ensimmäistä omaa yritystään.

Olkaa rohkeita ja päättäväisiä omissa aikomuksissanne! Älkää jättäkö niitä kaukaisiksi toteutumattomiksi unelmiksi! Tarkkailekaa ympäristöänne - siellä on monia maahanmuuttajia, jotka ovat perustaneet oman liikkeensä ja menestyneet siinä melko hyvin. Tällaisia ovat jotkut kahvilat, konsultti- ja kirjanpito- sekä show businessfirmat, opetusta antavat yritykset, yksityislääkärien vastaanotot sekä lakimiesten neuvontapalvelut ja monet muut.

Yhteydenpito ja yhteistyö Suomen yhteiskunnan viranomaisten kanssa turvaa aloitetun yrityksen menestyksestä 50 prosenttia. Rehellisyys ja kunnollisuus kaikenlaisessa kanssakäymisessä varmistaa sen, että teihin luotetaan ja menestyksenne on taattu.

Tällä hetkellä on olemassa paljon työnhakua koskevaa kirjallisuutta (kts. kirjallisuusluettelo kirjan takana). Puhutaanpa teille mitä tahansa tai tarjotaanpa teille mitä tahansa neuvoja, niin loppujen lopuksi te itse päätätte oman strategianne tämänkin asian suhteen. Elämä sellaisena kuin se on - asioiden todellinen tilanne - sanelee erittäin jyrkästi kaikkien mahdollisuuksiemme ja valintojemme ehdot. Me joudumme kestämään loukkauksia, mutta koko ajan me odotamme maailmalta oikeudenmukaisuutta, vaikka itse asiassa maailma on sellainen kuin on. Tässä elämässä me olemme kuitenkin sellaisia kuin itse haluamme.